servatoriulu ese de doue ori in ptemana, mercurea si sambat'a.

Pretiulu

tru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu post'a in laintrulu monarchiei 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. In strainatate pe 1 anu 10 fl. 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu franci; — numeri singuratici se dau càte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la adou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste acees 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiiu.

Nr. 41. Sibiiu, 20/1 Iuniu 1878. **Anulu I.**

Romanirea magiariloru, fantasia si fictiune.

(Urmare.)

Popa Stefanu Simionu acceptà conditiunile conse in acésta diploma si puse juramentu pe ea. in acea di baseric'a orthodoxa a romaniloru dein ci'a superiore mai exist'á inca numai cu numele; ropolitulu si clerulu se calvinisera.

Mai departe este sciutu, cà sub acestu Rakoczi infientiase si tipographia romanésca, dein care si esitu càteva carti romanesci cunoscute literaru nostrii.

Georgie Rakoczi II. inca a confirmatu privilelu popiloru romanesci trecuti la calvinia prin lom'a sa dein 29. Ian. 1653, éra prin diplom'a n 28. Dec. 1656 confirmà in scaunulu mitropoliei manesci orthodoxe pe archiepiscopulu si mitropolu Sava Brancoviciu et Coreniciu, de natiune bu, dein renumit'a familia a domnitoriloru serbesci, mu inse scapatata. Pe acesta 'lu recomendase ncipelui episcopulu calvinescu anume Georgie ulai. Dein acésta diploma merita se insemnamu, in trensa sunt aratate marginile, pàna unde se indea jurisdictiunea eclesiastica a mitropoliei de o'a-Iuli'a, adeca nu numai preste tóta Transilni'a propriu disa, ci si pàna diosu la Dunare in natulu Severinului si de acolo in susu pàna in trictele Beiusiu, Bihari'a si Maramuresiu; dara e 15 puncte coprinse in diplom'a data lui Stefanu nionu de G. Rakoczi I., aici lipsescu cu totulu. vede cà in situatiunea ce'si preparase Rakoczi nebuniile sale, nu'i dete man'a deocamu-data se ocupe si de propaganda religiósa, precumu facuse a-seu. In aceeasi diploma se committe si acestui tropolitu, cá se ingrijésca de tiparirea cartoru in limb'a romanésca.

Georgie Rakoczi II. aruncase tiér'a in cele i mari calamitati prin ambitiunea sa de a ocupa mulu Poloniei. Batutu fórte reu in Poloni'a, ovocà ingerenti'a Pórtei otomane, de aci destituirea si numirea de altu principe. Turci si tatari, iduci dein Ungari'a si nemti imperatesci devastara r'a càtiva ani, pàna ce o adusera la marginea rirei. In scurtu tempu se schimbara trei domnii, lui Franciscu Rhedei, a romanului Acatiu Borcea, unui altu romanu renegatu Ioanu Kemény (Coanu), pana candu in fine pasii turcesci inpusera rei pe unu boieriu de secuiu, anume Michaiulu Apaffy, unu omu bunu, inse betîvu; dara turciloru le placù statur'a lui cea mare.

In acelea dile de ruina si decadentia generale ce se intendea preste tóte trei principatele dein Daci'a, mitropolitulu Sava II. mai midiulocesce una diploma in favórea clerului seu, dela principele A. Borcea, cu dat'a dein 15. Martiu 1659. Principele Michailu Apaffy rogatu totu de mitropolitulu Sava II. confirma si elu diplom'a data de Borcea in favórea clerului romanescu prin alt'a dein 9. Sept. 1663. Dupa cinci ani inse confirma in 20. Februariu 1669 si pe a lui Georgie Rakoczi data mitropolitului Stefanu Simionu. In acea diploma pe langa ce se provocà la actele respective ale antecessoriloru sei la tronu, mai coprende si volinti'a sa in patru puncte dicùndu: Se se faca scóle romanesci in monastirea dein Alb'a-Iuli'a, adeca la mitropolia, si in trei districte, Hunedór'a, Maramuresiu, Cetate-de pétra. Se se restaure typographi'a romanésca dein Alb'a. Se se destitue toti preotii carii sciu numai carte serbésca, si in loculu loru se se puna altii carii cunoscu si literatur'a romanésca (qui et literaturam valachicam callent). In fine cá mitropolitulu romanescu in tóte casurile in cari va avea se hirotonésca preoti, se puna protopopi, cumu si in casuri de pedepsire, de visitatiuni eclesiastice, de revisiunea causeloru grele, in convocarea sinodului generale, se dependa dela dispositiunile pe care le va lua episcopulu calvinescu, care in tóte actele pórta titlu de orthodoxu; éra dupace se voru termina lucrarile sinodului generale romanescu, mitropolitulu cu membrii ceilalti se fia obligatu a se presenta in sinodulu ungurescu, ori candu ii va comanda episcopulu calvinescu, pentrucá asia sinodulu ungurescu se ia la revisiune lucrarile sinodului romanescu, si membrii acestuia se aiba ocasiune de a invetia canónele calvinesci.[1]) Acestea puncte se inpunu clerului romanescu sub amerintiare de pedepse. In modulu acesta Apaffy cu consiliarii si cu popii sei calvinesci deregèndu errórea comissa de Rakoczi II, cu ocasiunea confirmarei lui Sava, in 1656, candu acestuia nu i se pusera cele 15 conditiuni, se desfiintiara si cele dein urma resturi ale autonomiei nóstre basericesci.

Cu tóte acestea, pacharulu inca nu era plinu, scandalele si tirani'a inca nu ajunsesera la culme. In aceleasi tempuri dietele tierei ori-candu era vorba de romani si de baseric'a loru, le aruncá insultele cele mai barbare in façia. Prin articlii de lege fundamentali natiunea romana (oláh natio) se declarase numai de suferita (tolerata) in Transilvani'a si Ungari'a, pàna candu voru cere interessele tierei, cá se mai fia suferita. Totu asemenea fù proscrisa si excomunicata intrég'a baserica orthodoxa romanésca cu totu clerulu si poporulu seu; preste acestea, locuitorii de religiuni heterodoxe confederati intre senesi prin asia numit'a uniune transilvana, depunea juramente solemne, cà voru observa strinsu acestea legi de proscriptiune. Acelu juramentu se innoiá la tóte successiunile in domnia, pàna in a. 1837. De ací incolo natiunea si religiunea romaniloru era lasata cu totulu in discretiunea domnitoriului.

Prin art. de lege dein 16. Febr. 1643 mitropolitulu si episcopii romanesci sunt opriti sub pedeps'a destituirei a hirotoni preoti dein filii tieraniloru.

Prin alte legi, cum este cea dein 1. Maiu 1639, se decide, cá filii preotiloru se fia supusi la iobagia, prin urmare parentii loru nu potea se'i dea nici la scóla fóra permissiunea patronului calvinescu, éra déca ilu dá, boieriulu ilu aducea dela scóla si'lu supunea la pedepse grele. (Aprobat. Const. I. 8. art. 4).

Prin art. 13 dein 12. Febr. 1651 se dictase pedéps'a mortiei asupra protopopiloru romanesci, carii aru cutedia se despartia casatorii asia cumu sciá ei,dupa canónele si praxea bisericei resaritene, éra nu dupa cele calvinesci.

Prin art. 2 dein 1. Oct. 1678 se interdice nobilitarea preotiloru romanesci, precumu si castigarea de averi immobiliarie (mosii, pamenturi).

Amu mai potea cita una serie lunga de legi. dein care se se cunósca natur'a tiraniei sub care gemuse biseric'a romanésca in Transilvani'a si Ungari'a, dara celoru carii voiescu a le cunósce, le stau deschise collectiunile de legi, deintre care multe se afla si tiparite; preste acésta credu cà scopulu ce ne-am propusu, este ajunsu si cu enumerarea facuta pàna acilea.

Mitropolitulu Sav'a II. Brancoviciu nu era omulu care se fia potutu suferí acumularea ulteriora a ne mai auditeloru infamii preste clerulu si baseric'a sa, si cu atàtu mai puçinu surparea pro-

[1]) Vedi T. Cipariu Archivu Nr. 31 pag. 11.

Foisiór'a „Observatoriului".

Sapunariulu din Messin'a.

Insul'a Sicili'a erá din vechime teatrulu disordinei alu arbitragiului celui mai ordinariu in justitia si ministratiune. Chiaru si in tempulu din urma diuariele mai amintitu despre intemplàri curióse din Palermo, essin'a si alte cetàti ale pompósei insule, referitóre coruptiunea functionariloru potentiata pàna la gradulu lu mai inaltu. Esistentiele catilinarie si corupte a le poratiunei, insielatori, banditi, berbani si blastemati e tóta class'a, pareau cà au inchiaietu o aliantia seeta cu judecatorii pentru a spolia pe barbatii de racteru. Dreptatea erá calcata in petióre. In fine se die, cà lucrulu ajunse acolo, cà investigatiunea asupr'a nei bande intinse de scelerati se facù in Itali'a, ndu-cà increderea in autoritàtile indigene disparuse totulu.

Ar' fi crediutu cineva, cà functionarii siciliani si ientii loru au formatu unu feliu de „inelu" dupa stemulu americanu, cà-ci procedur'a loru semená intu-va cu a faimosului „inelu Tamany" din New-York. u tóte acestea aici nu póte fi vorba de vre-o imitatiune, e si acésta numire ar corespunde pe deplinu, totusi Sicili'a s'a practisatu cu multu inainte de a se fi ascutu terminulu nou in Americ'a.

In anulu 1775 erá rege de Neapole si Sicili'a Ferdinandu, fratele domnitoriului din Spani'a. Afaerile de statu le conducea marchisulu Tanucci, unu nu bravu, care se silia din tóte poterile a restabilí rdinea in tiéra. Pe uscatu ii si succese incàtu-va, pe nsula inse nu. Aici, anume in Messin'a residá sub fruosulu titlu de „vice-rege" cá celu mai inaltu functiariu, ducele Ossori, a càrui indolentia si nepricepere imicea tóte nesuintiele primu-ministrului Tanucci. Ossori e aflá in man'a unei camarille, carea in numele lui ucrá ce voiá. Ducele nu se interessá de afacerile guernului, din contra, numai de placeri si petreceri. Pe atunci erá unu tempu veselu in Messin'a, adeca pentru avuti si fruntasi, pentru privilegiati si toti aceia, cari erau scutiti de esploatàri prin blastematii scandalóse si prin procederea fóra consciintia a functionariloru corupti. Poporulu adeveratu vegetá intr'o miseria spaimentatóre. Dàrile erau nesuportabili, si in tiér'a binecuventata care odinióra se numea granariulu imperiului romanu, domniá o scumpete apesatóre. Usurarii monopolisti urcau pretiurile de bucate si alte necessarie pentru traiu, in modulu celu mai necalificabile si apoi profitulu ilu impartiau cu administratorii publici. Iustiti'a erá venala; dreptu avea cela-ce platea mai bine. Veduve si orfani erau despoiati de ereditatea loru cu infamia. Pungasi si strengasi de tóta plas'a, trebuiau numai se impartia lucrurile furate cu judecatorii, si scapau nepedepsiti.

In urmarea acést'a, ómenii de tréba din Sicili'a se vedeau amenintiati continuu in averile loru, din contra talcharii si complicii loru deveniau din di in di mai nerusinati, isi bateau jocu de furci si legi si atàtu de siguru se sentiau, in càtu se laudau publice spunendu a fal'a, déca le succedea vre-o blastemati'a.

Intre cetatienii Messinei erau càti-va patrioti bravi, cari deplangeau cu mare dorere nefericirea patriei loru. Erau inse prea debili pentru a se mesurá in lupta seriósa cu band'a blastematiloru privilegiati, cari avea a mana aprópe tóte posturile de amploiati din tiéra. De s'ar fi incercatu a se uní intre sine cá se pasiésca contra abusuriloru, de siguru erá spre perirea loru. Nu le remase alt'a de càtu se sufere si se taca.

Numai unulu se aflá intre densii, barbatu de curagiu si vigorosu, carele, singuru a implinitu aceea, ce unu poporu intregu credea ca este impossibile.

Acestu individu se numiá Pietro Taroni, sapunariu de professiune. Elu locuiá intr'o strada intunecósa, strimta, in midiuloculu cetàtii, aprópe de cathedrala.

Acelu Taroni isi esercitase pàna atunci in cursu de cincidieci de ani professiunea sa, si prin staruintia si diligentia isi castigase frumósa avere, ceea-ce nu ilu impiedecà intru nimicu dela continuarea professiunei sale, din contra elu lucrá barbatesce cu cativa sodali. De statura nu erá mare, dar indesatu, si fórte indemnaticu in misícarile sale. In faci'a-i negritiósa si macra, incadrata de unu peru si barba négra cá murea, recunosceai típulu unui curagiu nestramutabilu si alu unei energie constante; totu aceste calitàti straluceau si din ochii lui scanteiatori.

Erá casatoritu si tata la mai multi copii.

In anulu 1774 erá se mostenésca o ereditate considerabila, dar fu insielatu din partea judelui, care preferì a pune toti banii in pung'a propria. Mostenitoriului i-se facura atàtea greutàti si i-s'au pusu atàtea piedeci, càtu in fine isi perdù speranti'a de a'si poté castigá dreptulu. Se planse la viceregele Siciliei, la ministeriulu din Neapolea, inse fóra succesu, cà-ci tóte recursele lui se puneau simplu la o parte. Atari misielíi erau in Messin'a p'atunci lucru de tóte dilele.

Sapunariulu concepù din caus'a asta o ura nedumerita asupra nedreptului jude blastematu, cum si asupra celorulalti banditi din deregutorii, asupra usurariloru cu bucate si advocatiloru, in fine, asupr'a toturoru, cari apartieneau marei societàti de lipitori.

Intr'una de dile venì la densulu o betrana si i-spuse plangùndu, cà prin o sententia nedrépt'a judecatorésca a fostu data afóra din casa. Acum a remasu in usiele ómeniloru. Ea cerù elemosina.

„Nu ti-póte ajutá fetiorulu dtale Beppo?" intrebà Taroni.

„O! respunse betran'a, Beppo nu mai e in Messina. In mani'a sa elu voí se strapunga pe judecatoriulu nedreptu. La executarea planului erá pe ací se puna man'a pe densulu, scapà inse cá prin urechile acului. Acum a fugitu si s'a insocitu in munti cu o banda de talhari".

„Asiá departe au ajunsu dara lucrurile in nefericit'a nóstra tiéra? gaugavì sapunariulu. Omeni onesti de prin cetàti sunt siliti a merge in munti si a se recrutá intre banditi! Bunu cugetu au avutu fetiorulu dtale, betrana, c'a voitu se resbune nerusînarea judecatoriului. Dorescu din ânima, cá blastematulu acest'a se platésca infami'a sa càtu mai curendu cu vieti'a. (Va urmá).

gressiva a ei; de aceea elu se decise a lua positiune defensiva càtu s'ur potea mai tare. Dupa-ce vediù cà superintendentii calvinesci Petru Kovásznay si successorii acestuia in scaunu anume Mich. Thofeus si Tiszabecsi se incórda dein tóte poterile, cá dupa lupta continua de una suta si mai bene de ani, in fine se dea basericei romanesci orthodoxe gr. res. lovitur'a de gratia, se puse si elu dein respoteri pe langa Apaffy, cá se asigure incai usiorari materiali clerului seu, si asia mai stórse dela elu in a. 1673 una alta diploma, in care principele cunósce, cà preotimea romanésca era intru adeveru saracita si asuprita preste tóta mesur'a, de darea decimeloru dein cerealie, dein mustu, legumi, oi,porci si stupi; éra fiendu-cà decimatorii nu se supunea la mandatulu domnitoriului, in 14. Iuniu 1676 emitte unu decretu amerintiatoriu asupra loru. De alta parte inse mitropolitulu Sava II. in locu de a salva macaru nesce ruine dein autonomi'a basericésca, tocma dein contra, ajunge cu ânim'a sfarmata de doreri cá se mai vedia si unu altu edictu alu lui Apaffy datu la cererea lui Tiszabecsi in 14. Iuliu 1674, càtra mitropolitu, protopopi si preoti, prin care le demanda de nou, sub grea pedépsa, cá se recunósca supremati'a episcopului calvinescu, carui i s'a datu dreptulu de superinspectiune preste tóte basericele romanesci, pentru-cá se indrepte errorile loru si dupa impregiurari se le guberne, se faca prin ele visitatiuni canonice, cu care ocasiune se fia obligati a se presenta la elu toti pe càti ii va cita inaintea sa, si nici-unulu se nu cutédie a resiste.[2])

Ce mai potea face mitropolitulu Sava II. facia cu acésta nebuna porunca a tiranului paganu? Aristocrati'a romanésca trecuse in partea ei cea mai mare de multu la calvinia; chiaru si familii romanesci si grecesci emigrate in urm'a revolutiuniloru dein Munteni'a in Transilvani'a se calvinisera; càtiva protopopi si unu mare numeru de preoti era calvini, éra altii se clatiná tare. In situatiuni de acestea popórale atacate chiaru la altariele loru, iau recursu la ultim'a ratiune, adeca la arme. Acésta eventualitate inse era prevediuta prin cativa art. de lege, si anume dein anii 1620, 1622, 1632, si 1650, prin care se interdice, anume romaniloru, portarea de orice arme, cumu pusca, lance, tolba cu sageti, sabiia, palosiu, ciocanu cu manunchiu lungu, darda si ori-ce alta arma, éra prin art. 9 dein 23. Aprile 1638 li se interdice si calaritulu.[3]) Preste acestea, mitropolitulu potea se scia, cà la cea de antaia incercare de a'si apara religiunea cu armele, gubernulu era se chiame indata ajutoriulu turciloru stationati in Banatu. Dein principatele romanesci, ajunse si ele intre anii 1660—1680 la stare fórte problematica, nu potea se astepte altu-ceva, decatu celu multu unele subventiuni materiali destulu de modeste, si acelea inca numai déca nu era periculu de a se compromitte tiér'a. Atàt'a se spune in viéti'a lui Sava, cà de càteori se reintorcea elu séu frate-seu Georgie dein legatiuni in care'i trimitea domnulu Transilvaniei la domnii tieriloru vecine, totu-deaun'a aducea dela acestia recomendatiuni pentru baseric'a orthodoxa orientale dein Transilvani'a.

Pàna pe la a. 1668 turcii si tatarii arsesera de doue-ori monastirea, baseric'a si resiedenti'a archiepiscopésca dein A. Iuli'a. Poporulu nu era in stare de a le restaura, cà-ci se aflá storsu pàna la meduva si totu-odata selbatacitu. Sava cerú in acelu anu permissiune dela Apaffy, cá se plece impreuna cu frate-seu la cersite in tierile orthodoxe, cu scopu de a reedificá Sionulu romanescu dein Transilvani'a. Ei se decisera a strabate pàna in interiorulu Russiei. Trecùndu pe la Smolensk ajunsera la Moscua, unde tiarulu Alexiu Michaeloviciu tatalu lui Petru I. celu mare ii coprinse fórte bene, si dandu-le intru ajutoriu pe boiariulu Artemonu Sergieviciu, le deschise cale larga, pentru cá se póta face collecte de bani, éra pe Georgie l'a pusu se siédia intre boiarii imperiului, precumu scrie insusi elu in biografi'a frate-seu a mitropolitului.

(Va urma.)

Transilvani'a.

Sibiiu 18/30 Maiu 1878.

Onorata Redactiune!

In sesiunea sinodului archidiecesei gr. o. transilvane incheiata de curundu avura locu unii incidinti, cari dupa natur'a loru provocara desbateri agere si produsera nu numai iritari intre membrii sinodali, dar si unu felu de disgustare, ca se nu dicu indignatiune la publiculu ascultatoriu.

Astfelu de episóde in gremiulu sinodului, si apoi — se o spunu dreptu — indignatiunea, cu carea eu le amu privitu acele, m'au indemnatu, ca in referatele mele dela sinodu publicate in pretiuit'a fóia a Dvostra sub titlu „Dela sinodulu archidiecesei gr. or. transilvane“ se nu me marginescu la simpl'a descriere a celoru intemplate, ci se facu ici-cole unele comentare cu scopu de a pune càtu de càtu in vederea lectoriloru sorgintele reului, dupa cumu-lu aflasemu din gurile acelor'a, cari stau mai aprópe de opiniunea publica.

Dar fiindu-cà de o parte amu esperiatu: ca prin cele espuse in referatele mele din Nrii 37 si 38 ai pretiuitei foi ce o redigeti, s'au aflatu vatemati „chiaru in onórea loru“ unii barbati de ai nostri din centru, pre cari eu din partea acésta de felu nu amu avutu intentiunea de a'i atinge; ér de alta parte mi s'a datu a pricepe si aceea: cà la loculu celu mai competinte referatele mele se considera ca unele, ce aru contribuí la turburarea pacii interne a bisericii: de acea nu pregetu a recunósce si dechiará cu parere de reu: cà comentariele, la cari se estindu referatele mele dela sinodu, n'au fostu la loculu seu, si cà nimicu nu este mai indepartatu dela mine, decàtu cugetulu de a face injurii cuiva, séu a porní intr'o directiune, care nu corespunde intereseloru nóstre nationali si bisericesci.*)

Petru Petroviciu m. p.

Sistem'a dualistica in parlamentulu din Vien'a.

Amu atinsu in Nrii precedenti, cà innoirea contractului dualisticu intre cele doue parti ale monarchiei a datu de oppositiune tare chiaru si in cas'a de susu a lordiloru Austriei. Ocasiune mai de aprope li s'a datu in discussiunile urmate asupr'a proiectului de banca dualistica, cu care nici unu austriacu nu e indestulitu, in càtu déca totusi s'a votatu cu maioritate, ratiunea votului se esplica usioru din forti'a impregiurariloru, care face cà noulu contractu dualisticu aplicatu nu numai la banca, ci preste totu la tote partile contractului, este consideratu numai cá a invoiire provisoria inchiaieta pe 10 ani cu planulu reservatu si bine intielesu, cà la terminu, seau la dorinti'a mai multor'a, cu cati-va ani inainte de espirarea lui se fia luatu la revisiune radicale, cu alte cuvinte, se 'lu restórne din temelii si se puna in loculu lui un'a din trei: uniune personale, centralismu, seau sistema federalistica, camu pe basele vechi de inainte de 1848 si in sensulu diplomei imperatesci din 20 Octobre 1860, seau dupa modelulu de es. alu staturiloru Americei septemtrionale.

Cestiunea bancei si respective a dualismului se dede in desbaterea casei de susu la 18 Maiu. Cuventulu ilu avù mai antâiu.

Dr. Plener sen. — Acesta premitendu cà parlamentulu sta astadi in faci'a unei-a din cestiunile cele mai importante, ale caroru consecentie taia forte departe in viitoriu, continua dîcùndu, cà in cestiunea bancei n'aru trebuí se se faca nici cea mai mica concessiune; dupa-ce inse dela 1863 incóce cându s'a innoitu mai in urma privilegiulu bancei, in 1867 a urmatu dualismulu, acumu acelu isi cere partea sa din banca. Ministeriulu s'a invoitu a face Ungariei parte, inse neasemenatu mai mare de càtu póte se sufere natur'a unei banci generali. Ministrii au lasatu cá ungurii se amestece in cestiuni curatu economice scopurile loru nationali politice, la a caroru realisare le trebuescu bani fórte multi, de aceea au datu si bancei forma dualistica. De aci inainte dlu Plener supune la critica aspra nou'a organisatiune a bancei; éra in càtu pentru cele 80 millione, asupra carora curge cert'a dela 1866, arata cu cifre, cà invoirea noua dupa care Austri'a va avé se platesca bancei 70% si Ungari'a 30%, este cu totulu falsa; cà-ci dupa- Ungari'a se obliga a platí 24 millione numai 50 de ani, adeca in anuitàti, ea va platí in realitate numai 9 procente si Austri'a 91%. Pres acésta este unu secretu publicu, cà Ungari'a si-v infienti'a banca separata indata-ce va poté pun man'a pe unu fondu de ajunsu; atunci apoi m tota sum'a de 80 mil. va remané in spinarea p póraloru din Cislaitani'a. Ungari'a si-au ajun tóte scopurile dorite; austriacii din contra renunt la banc'a loru bine organisata, fundata cu ba austriaci, si se dau in prad'a unoru esperimen fatali. Acestu reu vine de acolo, cà ungurii s sciutu se insufle austriaciloru frica cu amerintiar unei banci unguresci. Ungurii era se castige mai multu, déca proprietarii bancei nu s'aru oppusu cu perseverantia la cerbicósele loru prete siuni. Reulu celu mai mare alu dualismului i jace dupa Plener in natur'a lui, ci in periodicitat in posibilitatea de a denuntia conventiunea c vami si cea comerciale, prin care contractulu intrég devine precariu. Acésta lipsa de stabilitate degrad poterea si autoritatea Austriei, submina increder in relatiunile economice si in afóra in cele inte nationali. De aici vine, cà lumea potù se apli acestui imperiu gretiosulu cuventu: „Monarchi pe terminu,“ „monarchi'a pe contractu“; ca se pote denuntia (Monarchie auf Kündigung).

Cu invoirea de acumu nu se ajunge nici u scopu salutariu. V'ati pusu in capu se regula dualismulu acumu in momentele din urma, pàna nu espirá periodulu dietei unguresci si alu cel din urma terminu provisoriu; o luati la fuga s inchiaiati unu contractu, la care ungurii cá austriacii se supunu fora voi'a loru, carele cuprin sementia de certe noue si de iritarea spiriteloru ambele parti ale monarchiei (strigàri: fórte dreptu Acésta invoire nu merita se ne sacrificàmu n banc'a cea buna si regulata, nici se mai incarcam sarcine noue pe contribuenti si mai alesu pe clasel serace. Nu este adeveratu cà popórale monarchi voiescu invoire cu ori-ce pretiu. Din contra, e ori càtu sunt de apasate, aru fi gata se mai sa crifice; inse numai sub o conditiune, cá se se sc asigurate prin o stabilitate seriosa cu conditiun care se satisfaca interesele toturoru. Din acest d. Plener declara cà va vota contr'a invoielei nou

Principele Czartoryski: Cestiunea ce r stà de inainte, nu concerne numai banc'a, ci tót cestiunile si legile dualistice. Cauta se ne intre bamu puru si simplu: Voimu noi seu nu, innoire contractului dualisticu. Da séu Nu? Candu cinev se afla in impregiurari, care n'au a face nimic cu obiectulu ce stà in cestiune, cá omu de consciinti va cauta se'si justifice votulu seu. Dupa a. 186 vre-o doi ani crediusem eu si altii, cà in fin totu va fi de traitu si cu dualismulu. Caus'a spe rantieloru era, cà lumea se pusese pe specul burs'a dominá preste totu, ómenii castigá gros averi imaginate. Reactiunea inse trebuea se urmedi neaparatu si muntii de auru se dispara cu totulu Atunci apoi ne deschiseramu bine ochii cá se ve demu, cà acestu dreptu publicu ce se dice dua lismu, nu e bunu de nimicu. Acuma, dup tractatiuni de doi ani, dupa atàtea negotiari tocmeli si sfârnarii jidovesci = Feilschen, Handel und Schachern, sententi'a de condamnare a dua lismului este pronuntiata. Eu nu credu se s mai afle in tóta Austri'a si Ungari'a unu singur omu de consciintia si onóre, care se cutedie dice, cà form'a dualistica plasmuita prin legile del 1867 (Art. XII) ar mai potea fi suferita indelung si cà ar mai fi possibile (Strigari: Prea adeveratu! Las' cà acésta stare a lucruriloru ne facù de bat jocur'a lumei, dara e preste putintia se ma esiste unu statu in lume, care se fia espusu tot la càte diece ani unei crise asia de cutrieratorie, s se nu dispara dintre staturi in modulu celu ma miserabile. Si se nu creda cineva, cà reulu acest lovesce numai in tierile austriace, cà-ci tierile co rónei unguresci sufere si mai greu din caus'a dua lismului. Ungurii in a. 1867 au alergatu dup fantasii (fata morgana, dise oratorulu), care l aratá loru splendórea poterei si a independentiei Chiaru intre unguri sunt astadi destui, carii au inceputu a'si cunósce lungulu nasului si marea loru ratacire fantastica. Ei vedu, cà luandu-se dupa fantasii, dupa domnia si potere imaginata, isi in pinsera patri'a pe marginea perirei.

Din acestea cause speru eu, cà invoirea cea mai de aprópe (adeca preste alti diece ani computat de acuma) nu se va mai face pe basea legiloru din 1867, ci chiaru acelea legi se voru lua la revisiune comuna, petrundietória, adeca se voru cassa. Regimulu de acumu nu a potutu face lucrulu acesta. Numai unu gubernu tare si simpaticu, care dispune

---

[1]) Vedi tóte acestea documente latinesce si celu dein urma unguresce in Archivu Nr. 29 pag. 572—5.

[2]) Vedi Approbatae Constitutiones Edict. XLIV. si Comes Josephus Kemény; Jndex articulorum diaetalium etc. in Museulu dela Clusiu si in una collectiune decopiata de Stef. Moldovanu.

*) Dlui P. Petroviciu si altoru barbati competenti din locu le este prea bine cunoscutu, cà noi fuseseramu decisi a nu publica nimicu despre acestu s. sinodu, ce nu ne-ar vení de a dreptulu din péna orthodoxa. Noi nu dispuneamu nici de o singura óra libera, spre a merge la vreo siedintia publica si a ne forma vreo opiniune personale despre natur'a discusiuniloru din sinodu; prin urmare nu nei amu tienutu in dreptu de a schimba nimicu in raporturile publibate. Totu ce faceamu era, cá se retienemu manuscriptele pe altu Nr., pàna-ce vediuramu cà diariele germane apuca departe inaintea nóstra cu aceleasi materii si in acelasiu tonu. De altumentrea sinóde se tienu in Europ'a pe fiacare anu cu sutele; dara cu totulu altele sunt cestiunile vitali, de care se ocupa in dilele nóstre popórale si press'a loru, impreuna cu cea romanesca.

Not'a Red.

e maioritate compacta in parlamentu si in poporu fi in stare se strabata cu unu planu cá acesta. stadi inse nu mai póte nimeni transforma dua-smulu, din causa cà spiritele popóraloru monarchiei unt irritate preste mesura si totuodata cris'a din fara insufla grija mare. Ori-care va fi gubernulu, oindu se salvedie monarchi'a, mai antaiu are se sioredie inpositele si se inpace pre càtu numai se óte pe nationalitati in tierile austriace, si umai dupa aceea se se ia la lupta cu dualismulu pre a'lu tranti si delatura. Pàna atunci eu ilu onsideru numai cá una stare provisoria de diece ni, ilu voiu vota cá provisoriu, nici-odata inse á dreptu publicu definitivu, cà-ci eu care nu voiescu e dispara monarchi'a de pre chart'a Europei, orescu cá dualismului se i se arate usi'a inca naínte de inplinirea celoru diece ani.

(Va urmá).

Congresulu.

In fine, abia dóra acumu se va deschide congresulu. Diariele organe ale ministerieloru de sterne europene constata, cà conditiunile aduse de . Siuvaloff la Londr'a sunt de natura, cá congresulu se se póta tiené si anume in Berolinu, Dio'a deschiderei lui ar fi defipta pe 11. Iuniu. Literele le invitatiune la congresu se trimitu de càtra cabinetulu Germaniei. Asia dara „Romanulu“ din Bucuresci era bine informatu, candu inainte cu doue septemani anuntiase, cà convocarea congresului este asecurata. De alta parte se adeveresce, cà ajungerea acestui scopu a intimpinatu pedece fórte mari. Las' cà chiaru in St. Petersburg formularea conditiuniloru provocase discussiuni irritate, dara dupa cumu spune diariulu „Observer“ din Londra, in consiliulu Angliei cu ocasiunea esaminarei aceloru conditiuni au fostu unele scene asia de furtunóse, in càtu vreo doi ministrii era pe ací se se retraga. Se pare inse cà in cele din urma au invinsu partisanii pacei, carii ori càtu se fia de teribile poterea Britaniei, au luatu mai multe inpregiurari critice in de aprópe consideratiune. Bine, isi disera ei, Rusi'a este obosita, nu prea are nici bani; dara noi inca avemu se tienemu in freu la 200 de milióne suditi si vasali ai nostrii in Indi'a orientale cea vasta, carii ne urescu din sufletu si pe carii Rusi'a ar scí se'i rescóle asupra nóstra, ca se ne faca cele mai mari greutati. Preste acésta comerciulu nostru intinsu in tóta lumea, sufere si acumu fórte greu din caus'a pacei turburate; dara dupace s'aru incepe bataliile cu rusii, vomu avea daune de miliarde, pre càtu nu facu toti mohamedanii din Turci'a européna cu tóte averile loru. Mai vedeti apoi, cà cabinetulu din Vien'a cu tóte sbieratele unguriloru nici-decumu nu are voia a se confedera cu Britani'a contra Rusiei. — Pe langa acestea semena fórte, cà mergerea principelui de coróna alu Germaniei la Londra, va fi influintiatu cu celu mai bunu succesu asupr'a sócrei sale a reginei Victoriei, despre care este sciutu cà uresce tare pe muscali, póte si din causa, cà una din fiicele sale, maritata in Rusi'a, sufere de brutalitatile barbatu-seu.

Destulu atàta, cà congresulu se va deschide; inse cu ce perspectiva, in ce sperantia a popóraloru si staturiloru in viitoriu? Se dice cà Rusi'a s'a invoitu cá, de si nu va depune intregulu tractatu pe mes'a congresului spre revisiune si modificare, acesta totusi se' lu pota lua la discusiune in tote punctele sale; éra in càtu pentru impartirea teritoriului Turciei europene intre diverse natiuni séu limbi, acestea se'si manifeste vointi'a loru prin votulu universale, cu maioritate de doue treimi (²/₃) a le barbatiloru maioreni votanti; éra votarea se se intemple fóra umbra de pressiune, in libertate perfecta; cà-ci numai pe acésta cale se póte afla in adeveru, unde si care este maioritate bulgarésca, care turcésca, serba, romanésca, arnautiésca, apoi totu numai in acestu modu se voru alege si renegatii, si cei cu doue fețe, siedietori pe càte doue scaune, in doue luntrii, nice caldi nice reci, cumu e omulu mai de nimicu si mai fóra caracteru, de carii in resaritu sunt si mai multi ca pe la noi, poltroni numai buni se mature stradele.

Dara pe noi au se ne interesedie prea de aprópe conditiunile pe care le va comunica congresului cabinetulu dela Vien'a, cá din partea si in interesulu monarchiei. Pres'a semioficiale austriaca vrea se scia de urmatóriele conditiuni fórte critice, care aru fi: Micsiorarea fruntarieloru Bulgariei; marginirea Serbiei cá se nu crésca prea tare; denegarea unui portu pentru Muntenegru in marea adriatica; luarea cetatiloru bulgaresci din manile Rusiei; nou'a regulare a fruntarieloru intre Rusi'a si Romani'a, cu alte cuvente, cestiunea Basarabiei legata strinsu de Gurile Dunarei, de Dobrogea, de Delta si de insulele sierpiloru in marea négra. Cu Bulgari'a va mai merge órecumu; dara si cu aceea numai asia, déca congresulu va adopta modalitatea de a se definí intenderea teritoriale dupa nationalitati, cu ajutoriulu votului universale si cu maioritate de ²/₃ indegetata mai in susu. Tóte celelalte postulate austro-ungaresci sunt totu atàtea ocasiuni si cause de a sparge congresulu si a revení la sabia.

Romani'a.

Bucuresci. In acestu statu lucrurile stau asia, cà tóta natiunea doresce din sufletu restabilirea pacei si scaparea de óspetii sei pentru totu de-auna, dara nimeni nu crede in trens'a, chiaru si dupa ce se va deschide congresulu. De aceea vedemu, cà Camerele mai votara pentru armata inca si alte doue sume preste miliónele de deunadi, adeca alte 720 mii de franci. Si cumu se nu faca tiér'a acestu sacrificiu, candu de o parte vede bine, cà trupe russesci totu mai vinu, si cà aprope de capitala, la Plumbuit'a se mai asiediara vreo 6000 de muscali; éra de alt'a Austro-Ungari'a pune man'a pe chiaiea Dunarei la Port'a-de feru si sub pretestu de aparare face redute de ofensiva pe la strimtori. Asia dara natiunea se pare a fi prea decisa, cá déca este se ni se rapésca séu din teritoriu, séu se ni se atace independenti'a proclamata unanimu in 10/22 Maiu 1877, una ca si alt'a se o vendia càtu se póte mai scumpu cu pretiu de sange, care se lase urme nesterse in istori'a omenimei. Spiritulu patrioticu de care este inspirata si nutrita natiunea intréga, cu singur'a esceptiune de unii bastardi, s'a manifestatu din nou atàtu in caletori'a Domnitoriului pe la tóte garnisónele si castrele in care se afla trupele stationate, càtu si la serbarea aniversariei din 10/22 Maiu, in care se inplinisera 12 ani dela suirea lui Carolu I pe tronulu Romaniei si 1 anu dela proclamarea independentiei. Lectorii isi voru aduce aminte, cà deunadi la dio'a onomastica a Domnului, Camerele si poporulu voindu a'lu felicita, M. Sa refusà dicundu cà se remana pa 10 Maiu; natiunea inse prin ai sei representanti ilu surprinse si atunci. Pe 10/22 M. Sa intocmí caletori'a sa militaria asia, cá se nu fia in capitala, ci airea departe, atàtu pentru cà 'lu ostenescu atàtea solemnitati, càtu si cà nu'i place se vedia facundu-se spese mari numai de parada. Asia Domnulu absentà in acelea dile din capitala, unde se intórse abia in 15/27 sér'a dupa lung'a sa caletori'a de inspectiune nu numai pe teritoriulu romanescu, ci si in Bulgari'a la Vidinu si pe la celelalte locuri din pregiuru, pe unde isi versasera trupele romanesci sangele loru.

Se pare inse cà natiunea romana nu mai felicitédia astadi in person'a lui Carolu I numai pe Domnulu suveranu alu tierei, ci mai pre susu de tóte pe Marele Capitanu alu óstei, carele au aratatu lumei, ce póte face unu bunu si geniale mare capitanu cu armata compusa din fii Romaniei; éra Dómnei Elisabeta poporulu aduce omagiele sale cá la Mam'a armatei. Eca la ce inaltime de sentimente póte ajunge unu poporu talentatu, déca se afla omulu, carele se'i scia atinge acelea córde ale ânimei, care corespundu mai multu dorintieloru sale. Si sciti care era cord'a cea mai delicata? Candu intrebai pe romani: „Pàna candu esistenti'a vóstra nationale si politica totu numai din grati'a altora?“ atunci sangele li se urcá spre capu, pulsulu le batea mai repede, ochi 'i punea in pamentu cá de rusîne cà ar fi comisu vreo fapta rea, respunsulu li se innecá, cà-ci li se parea cà nu'i intréba viii, ci protoparintii loru esiti din mormente, cá se'i ia la respundere pentru patria, pentru mosiĭ'a strabuna. Astadi romanulu are ce se'ti respundia; cà-ci Carolu incungiuratu de cei mai eminenti fii ai patriei in camere, in gubernu si in corpulu oficiariloru armatei, a facutu cá natiunea se'si cunósca facultatile si poterile sale si — dupa D-dieu, se se increda in trensele. In càtu pentru inspectiunea armatei ce se tiene pe pitioru de resbelu, bine dice diariulu „Dorobantiulu“, cà ea este unu Corolariu alu trecutului, cá proba, cà la pericolu óstea va alatura fapt'a langa vorbele diplomatiei romanesci, spre a apara drepturile patriei contra ori-cui.

Inaltulu ordinu de di datu in urmarea inspectiunei suna:

Oficiari, sub-oficiari si soldati.

Am avutu cea mai viua multiumire a ve revedea, cu ocasiunea inspectiunei ce amu facutu.

Amu fostu fericitu a constata, ca campani'a, departe de a fi sdruncinatu in voi disciplin'a si instructiunea, v'a servitu din protiva de scóla, si ati pastratu neatinse aceste elemente, care constituescu sufletulu armateloru.

Amu visitatu cu mandrie campurile din urma de bataia, stropite de sangele vostru, si amu depusu cununе pe mormintele eroiloru remasi pe acolo, cá o amintire vecĭnica a vitejiei armatei Romane.

Ve multiamescu dara, si ve felicitu din inima pentru curagiulu si barbati'a vóstra, pentru abnegatiunea si devotamentulu cu care ati induratu nevoile resboiului; ve dorescu preseverantia nestramutata pe acésta cale, fiindu siguru ca numai astu-felu Romani'a va fi respectata, si va castiga positiunea la care 'i dau dreptu sacrificiele si demnitatea ei.

Eu, asta-di, mai multu ca totu-deauna, mandru de a fi comandantele vostru, ve multiamescu indoitu din adanculu inimei mele, si cá aducere aminte neuitata a vitejieloru vóstre din acesti timpi, Crucea „Trecerea Dunarei“ se va purta pe tóte drapelele armatei, care au luatu parte la luptele din Bulgari'a.

Datu in Pitesci, astadi 10 Maiu 1878.

Carolu.

Din numerósele adrese si respunsuri dela 10/22 reproducemu si noi dupa Monitoru acestea:

Bucuresci 10 Maiu 1878.

Mariei Sale Domnului Romaniloru.

Maria Ta.

Camer'a deputatiloru are fericirea de a serba astadi a doue-spre-diecea aniversaria a suirei Mariei Tale pe tronu, si totu de odata prim'a Independentiĕi absolute a Romaniei.

Biuroulu ei are onóre a presenta Domnului Romaniloru si Capitanului armatei simtiemintele de devotamentu ale natiunii, care tóta striga cu noi intr'o singuru voce:

Traiésca Domnulu si Dómn'a Romaniei independinte si libere.

Eaca si respunsulu Mariei Sale:

Curtea de Argesiu 10 Maiu.

D-lui presiedinte alu Camerii legiuitóre.

Bucuresci.

Felicitarile ce'mi adresati in numele Adunarii legiuitóre au resunatu adancu in inim'a mea. Eu le primescu cu gratitudine si cu mandrie, pentru ca gratia patriotismului representatiunii nationale si vitejiei armatei, Provedinti'a mi-a acordatu favórea ca dioa suirii mele pe tronulu Romaniei sa fie si dioa in care mi-a fostu datu a vedea realisate cele mai scumpe si mai legitime ale nóstre aspiratiuni, independenti'a absoluta a Romaniei. Asociandu-me intr'unu cugetu cu natiunea, dicu impreuna cu densa: Traiasca Romani'a gloriósa, libera si independinte!

Carolu.

Eta telegrama ce a adresatu Senatulu M. S. Domnitorului pentru diua de 10 Maiu:

Inaltimei Sale Carolu I Domnulu Romaniloru.

Cu ocasiunea indouitei aniversari a suirei I. V. pe tronu si a proclamarii independentiei Romaniei, Senatulu, in unanimitate, vine prin organulu Biuroului seu a aduce M. V. cu unu profundu respectu felicitarile sĕle cele mai calduróse si, totu-deodata, ve uréza, Prea Inaltiate Dómne, ani indelungati de o Domnia prospera si gloriósa.

Se traiti Maria Vóstra.
Se traiésca M. S. Dómna.
Se traiésca Romani'a.

Eca si respunsulu M. S. Domnului:

Inaltu P. S. S. Parintelui Metropolitu Primatu alu Romaniei Presied. Senatului.

Primescu cu cea mai viua placere felicitarile ce Senatulu Romaniei in unanimitate 'mi tramite cu ocasia indouita a aniversarii de adi, si sunt fericitu a'i esprima in acésta di solemna calduróselе mele multiamiri pentru concursulu seu luminatu si patrioticu si partea insemnata ce i se cuvine in dobandirea independentiei Romaniei.

D-dieu se protéga pe viitoru scump'a nóstra patria.

Carolu.

Ada-Kaleh.

Amu anuntiatu in Nr. precedente ocuparea in liniste si pe tacute a insulei si fortaretiei turcesci Ada-Kaleh numita si Orsiova-noua, de càtra trupele austriace. Tóta lumea intreba, cu ce dreptu a pusu man'a sa monarchi'a austro-ungaresca pe acea parte de teritoriu turcescu, si toti dau acestui evenimentu importanti'a pe care o si merita in adeveru; cà-ci in cestiuni de acestea nu decide intinderea mai mare séu mai mica a teritoriului, ci decide unu principiu fórte mare. Diariele ministeriali escusa ocuparea cu informatiunea ce spunu ele cà ar avea despre o invoire prealabile a Austriei cu Pórt'a otomana, dupa care acésta ar fi permisu, cá Ada-Kaleh se fia ocupata de austriaci, si cà mai apoi se invoira si celelalte poteri europene. In tractatulu dela St. Stefano stá numai atàta, cà fortaréti'a Ada-Kaleh se fia desiertata si rasa, dara nu se spune, in a cui posesiune se tréca insul'a si orasielulu Orsiov'a-noua. Se vede cà la formularea acelui punctu, cá si la alte càteva din acelu tractatu au ayutu rola insemnata asia numit'a reservatiune mentale.

Press'a opositiunei magiare este fórte iritata din caus'a ocupatiunei. Organulu seu principale „P. Napló“ din 28 Maiu Nr. 129 érasi vorbesce de pacalituri si insielatiuni. Ada-Kaleh, dice numitulu diariu, semnifica sigur'a ocupare a Bosniei si a Hertiegovinei, care érasi este identica cu acceptarea planuriloru russesci, cu scóterea turciloru, a fratiloru, din Europ'a. „Ce n'est que le premier pas qui coute“. Primulu pasiu l'ati facutu; ati luatu Ada-Kaleh cumu ati lua unu „bacsîsĭu“ — borra valot — de beutu, dela cine? dela turci, caroru nu le-a mai remasu nimicu de datu. Ati facutu inceputulu, éra prin acea fapta ati calcatu si voi tractatulu dela Parisu din 1856. Pasii ulteriori ve costa mai pucinu. Siórecele a trecutu prin barb'a popii, si-a facutu carare. Dara ce mai platescu tractatele in ochii vostrii? De candu Bismarck stabilise (inainte cu vreo 15 ani) paganesculu principiu: „Macht geht vor Recht“ = Forti'a e mai pre susu de dreptu, de atunci ori ce scrupolu a disparutu dela voi. Violenti'a (erőszak) domina si decide, éra congresulu se va aduna numai cu scopu de a sanctiona forti'a violenta.

Diverse.

(Serbarea duminecei). Representantii dela doue diecese calvinesci adunati deunadi la Dobritienu, au luatu in discussiune spurcatele abusuri care se comitu cu serbarea duminecei; cà-ci in locu de a merge la biserica, séu celu pucinu de a'si reculege cugetulu si a'si trage sam'a cu elu, in locu de a'si deprinde membrii familiei in meditatiuni religióse, omenii se infunda prin cârcĭume puturóse, unde se punu pe betii, se cérta, se batu, se si omóra, se dau la desfrenari spurcate; in mai multe districte tergulu de septemana se tiene duminec'a, unde ómenii érasi facu betii, insiéla

fura, se batu pe mórte; in alte parti proprietarii si chiaru unu popi scotu pe ómeni la lucru de claca, numai pe mancare si beutura, acompaniata de càte unu tïeganusiu negru cu alaut'a (ceter'a) crepata; dara ce e mai multu, chiaru functionarii politici chiama pe ómeni la „infacïoscari in dile de dumineci.

Despre serbarea duminecei s'ar potea scrie unu volumu; noi ací numai càtu atinseramu acésta mare cestiune religiósa si totu-odata eminentu sociale.

(Faime fabulóse). Càtu e de productiva imaginatiunea poporului nostru! In Nr. tr. reflectaram la faime fabulóse si cornurate ce se nascu si propaga din caus'a fortificatiuniloru passagere. Mai apoi frundiarindu p'intre charthii mai vechi, deteramu si preste una specie de profetia din Iuliu 1866, de candu cu campani'a dupla din Boemi'a si Itali'a. Pre càtu o potemu descifra, ea suna asia: „S'a scula unu craiu frumosu cá sórele, teneru dela Resaritu, cu cisme ca copit'a calului; si va face bataia mare in siesulu Brasiovului. Cá tiér'a Ardealului nici-una nu se va prapadí; si voru scapa numai cei de càtra miédia-di; dar' apoi cine va remanea, voru avea o tiéra de bine; si totu omulu va avea fòntana si cuptoriu de pane in curtea lui. Apoi intr'o di voru merge ómenii la Bucuresci".

Ce se alegi din acésta „profetia?" Ceea ce alegi si din ale lui Agatangelu, citite si crediute de betranii nostrii cu pietate si cu credinti'a cea mai naiva din lume. Dara ethnographii nostrii voru sci se apretiedie manifestatiuni de acestea popularie din punctu-de vedere demnu de aloru eruditiune.

(Dn. Lazaru P. Petroviciu), fiiulu dlui actuariu metropolitanu P. Petroviciu, a depusu doctoratulu din sciintiele filosofice la universitatea din Buda-Pesta cu succesu fericitu. Felicitamu pe junele doctoru in filosofia.

(Unu midiulocu infalibile) in contra sughitiatului, pre langa cele cunoscute, adeca acelea de a bea unu paharu cu apa séu a manca o bucata de pane, este acela de a lua unu cutîtu, a'lu tiené inaintea ochiloru la o distantia de 4 policari si a se uita la elu càteva minute cu privirea ficsata.

Literariu.

Tipulu Abcedarieloru seau Elementarieloru romane, din imperiulu Austro-Unguru.

(Urmare.)

Partea I la fine urméza numai form'a literelor mici in ordine alfabeticu, scrise si tiparite, apoi vocalele si in fine consonantele, esprimate cu vocale d. e. be, ef, ge etc.

Acésta fu partea I a Abcdariului dlui Rosiescu, lucrulu celu mai delicatu ce pote se esiste. Scimu toti ca: „totu inceputulu e greu" si chiar inceputulu celu mai rationale, celu mai bunu, seau — cumu se me esprimu, celu mai socotitu; dar apoi inceputulu reu, fòra precugetare?!

Din cele tractate numai in fuga pote vedea totu moritoriulu, càtu pote se fia de greu bietului copilu a invetia cetitulu din acestu Abcdariu. Elu are totu mai multe greutati de odata; cuvintele ce servescu de materia de lectura, sunt: parte nume de lucruri abstracte, parte de lucruri reali, si afòra din cerculu familiei, ba multe si afòra din patria. Apoi literele inse-si nu sunt luate in rondulu pretinsu de principiulu „dela usioru, la greu"! De voimu a satisface pre deplinu acestui principiu, atunci trebue se ne intrebamu:

la ce intimpina copii mai mari greutati, la legarea sonuriloru, seau la decopiarea literelor?

Servescu ca invetiatoriu, in al 6-lé anu; fuseiu — cu pucina eseptiune, totu la copii clasei I, am vediutu si facutu esperientia càtu am potutu, si ve marturisescu ca:

fiindu copii bine condusi in inv. intuit. la preparatile pentru scrisu, voru fi in stare se imiteze, fòra multa greutate, si literele cele mai grele. Cu totulu altcumu sta lucrulu cu cetitulu. Se preparamu copiii càtu numai e posibile, de bine, in esercitiele pentru cetitu, totusi observamu cà ajungèndu cu ei la literele n, m, p, b, h, c, le vinu grele, pre candu s, z, r, v, f, usiore. Apoi e constatatu, cà vocalele primitive sunt particelele cele mai usiore in una limba. Nu voiu se dau cuiva prelegere; nu voiu se dicu ca asia trebuia ori asia; eu descriu numai lucrulu intre cadrele ce le are, dicùndu:

partea I a Abcdariului dlui Rosiescu e prea grea pentru incepetori, ea duce incetu si tardiu la scopu, si inca . . . nesiguru. Nu-mi va areta dlu autoriu unu singuru scolariu, care, dupa ce percurse partea I a numitului Abcd., pricepe tote cuvintele; prin urmare e neintuitivu; apoi invetiatorii dora nu voru fi dresatori de papagali!

Partea a II.

Scrierea si cetirea literelor mari, in legatura cu deprinderea in literele mici.

Aceste mergu in modulu urmatoriu: A, N. M. Dupa ce dlu autoriu tractéza aceste 3 litere — in scrisu — apoi pune in aintea scolariloru bucat'a de lectura, éra in litere de mana — „Adeverulŭ si mintïun'a," bucata bine alesa si tractata. — Asemenea si cu litere de tipariu „Amiculu scólei" si „Nicolae si Antoniu", unde arata ca nu e bine a fi leneosu. Bucat'a inse „Nu fiĭ firetecŭ", seau dupa cumu se afla in originalulu germanu: „Sei nicht zornig," nu e bine tradusa. In originalulu germanu e tractata fórte bine, ci ací se vedemu cateva pasagie:

Andreiŭ si Mihaiŭ mergeaŭ catra invetiatoriŭ. — Mai nainte inse de ce ar' fi ajunsu la invetiătoriŭ, sĭ-ie (?) scrisorea, si o arata lui Andreiŭ. — Multe sminte aĭ facutŭ in scrisore — dïse Andreiŭ — si nu ai scrisŭ cu atentïune.

Mihaiŭ s'a mâniatŭ pentru observatïunile lui Andreiŭ, si apucându scrisórea din mâne-le lui, l'a împinsŭ cu pumnu-lŭ. Andreiŭ nu i-a resplătitŭ, ci a mersŭ in pace maĭ de parte; dar' totu-si ĭ-a dïsu; Me ducŭ, si te voiŭ spune invetiătoriuluĭ, ce aĭ făcutŭ. Mihaiŭ dïse: dú-te, nu-mĭ pasă.

Se vedemu testulu originalu, pana aici, vedi:

Deutſches A-B-C- und Leſebuch fúr die erſte Volks-ſchulklaſſe, von A. Lederer, pag. 72, bucat'a de lectura 22:

Sei nicht zornig

Siegmund und Stefan giengen in die Schule. Als ſie eben zum Schullehrer giengen, zog Siegmund eine Aufgabe hervor und zeigte ſie dem Stefan. Dieſer beſah die Schrift und ſagte: „Ei Siegmund, da haſt du ja viele Fehler gemacht und haſt auch nicht ſchön geſchrieben!" Er wollte dem Siegmund die Fehler zeigen; dieſer aber wurde zornig, riſs ihm die Schrift aus der Hand und gab ihm heftige Stöße mit der Fauſt. Stefan ſtieß nicht wieder, ſonder gieng ruhig weiter; doch ſprach er: Siegmund, ich werde es dem Herrn Schullehrer ſagen, daß du mich geſtoſſen haſt! Sag es, antwortete Siegmund.

Mai departe nu voiu a ostení pe dnii lectori, cà-ci sumu convinsu ca-su satui pana ací, de asta lectura. Destulu cà istorior'a acésta e reu tradusa si prin urmare reu espusa pentru copii.

Urméza: V, C, J, H, (Horatiu face poesii) G. E. (Ernestin'a, de ce nu Elen'a, Elisabet'a Eftemi'a?) U, O, Z, S, L, D, P, R, B, T, F. (Primavér'a resaru florile, érb'a si gipulu (?)

In fine aduce tote literele mari, scrise si tiparite. La cele am de a observa, cà tote suntu atatu de impenate, de cugeti ca voiescu se sbore, cu deosebire: A, H, J, M, N, R, si U, precumu si literele straine. Cifrele 4, 6, 8 si 9 suntu reu facute, neregulatu. Cea dintaiu, 4, e inceputa ca „D" numai cercuala din stang'a, de la dealu-i lipsescu. Cifrele 6 si 9 nu-su facute cu ajutoriulu „nulei" (0), ci intocmai resucite ca si cas'a melcului. Cifr'a 8 e din contra facuta, nu cumu o facemu noi, cesti ce o folosimu raru si si atunci singura, fòra picu de „nula" ca radimu. Ea e facuta chiar intorsu, trasur'a fundamentale e paeruale si din contra, avendu fig. „8".

La pag. 107 urméza unu „Adausu" de lectura cu delaturarea succesiva a semneloru fonetice superflue [1]).

I. Delaturarea semnului scurtàrei depre „ă".

Aci dlu autoriu pune una descriere, Primavér'a, si lasa a se vedé „a" de pre care delaturamu semnulu (˘) mai grosu d. e. Primavéra, tóta, maresce etc. Uneori — dice dlu autoriu — „iesïmu la imasiu," bine face; la Budapest'a e lesne de esitu la „imasiu"; noi, ardelenii, esimu la „pasciune," moldo-romanii — scotu vitele la pasïune, la campu, la „izlazu;" numai ungurenii esu la „imasiu," ca se-'si pasca vitele, seau numai se le védia pascundu „ierba verde!

[1]) Vedi instructiunea pentru invetiatori, dice autoriulu.

II. Delàturarea semnului scurtàrei dela „ĭ" scurtu.

Bucata de lectura „Vér'a". Ací ne representa pe „i" scurtu fòra cornisióre, inse mai „sanetosu" decatu alte litere; d. e. uneori, ferbintiéla, si, numai etc.

III. Delaturarea semnului scurtàrei dela „ŭ" scurtu.

Bucata de lectura „Tómn'a". u scurtu si ací se cunosce, fiindu mai mare ca celealalte litere, d. e. timpulu, precumu, satiu etc.

IV. Lectura cu delaturarea toturoru semneloru fonetice superflue.

Bucati de lectura:

a) Invetiature morale. De nu diceam din capulu locului, ca facia de ortografia tacu, me opriam la cuventulu „vesminte" ci asia trecu la

b) Sosirea primaverei si

c) Mintiun'a aduce rusîne. Acést'a este prim'a carte de lectura si invetiatura a dlui Rosiescu, seau dupa cumu a botezat'o dsa Elementariu, séu Abc-dariu, la care — mi iau voia a mai repetá observarile-mi facute:

1. Cartea luata ca Abcdariu este pre grea;

a) aduce de una data mai multe greutati, nu numai „una";

b) ordinea tractarei literelor nu e bine alésa;

c) índata dela inceputu pretinde dela copilu formarea cuventeloru de mai multe silabe, si inca cuvinte, nume de obiecte ce se afla afara de cerculu familiariu si afòra de patria, precumu si nume de concepte abstracte;

d) forméza diceri prea lungi;

e) nu aduce nici una descriere buna, metodica, intuitiva.

2. Cartea este fòra gustu pentru copilu, cà-ci:

a) copilulu nu cunosce tote literele pàna nu gata tota cartea, fiindu compusa dupa principiulu „puru sinteticu"; asia se disgusta, vediendu cà totu litere noue si éra noue are de a invetiá unu anu intregu. Multi copii nu potu amblá la scola pana gata cartea, adeca totu tempulu cerutu spre acea, prin urmare — de au invetiatu catu de bine, totu nu voru avé nici unu folosu;

b) cartea este nespusu de grea pentru invetiatoriu, avendu de a face atatea esplicari de cuvinte, ce nu vinu in ainte la invetiamentulu intuitivu.

3. Cartea duce cu greu si nesiguru la scopu. Precandu cu ajutoriulu altui Abcdariu, copilulu scie cetí si scrie in 3 luni de dile, cu acestu Abcdariu abiá va sci in 10 luni si nu siguru, càci: 112 pagine, mai alesu deca contienu una materia ca cea vediuta ací, pretindu unu tempu mai lungu.

Cui-i place inse, si-o pote cascigá de prin librariele statului cu pretiulu de 15 cr. v. a. legata.

Baru-mare, 4 Aprile.

Ioanu Popu Reteganulu,
Invetiatoriu dirigente.

Esemplarie intregi din „Observatoriulu" dela 1/13 Aprile pe alu doilea trimestru mai sunt; pretiulu 2 fl. v. a. pàna la 30 Iuniu.

Dela 1 Ianuariu mai avemu 18 ex.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 30 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.61 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.50 „
Imperialu rusescu	„	9.50 „
Moneta germana de 20 marce	„	12.40 „
Sovereigns englesi	„	12.— „
Lira turcésca	„	11.— „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	103 70 „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

16/28 Maiu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	98.— b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	88.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	92.— „
Creditu fonciariu (hipot.) rurale cu 7%	„	87.50 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„	73.— „
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	88.— „
Fondulu de pensiuni (per 300 l. a.) cu 10%	„	152.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	27.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	72.60 „
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	160.— „
Romani'a. Compania de asecur., (act. de 100 l. a.) 1873 cu 8%	„	50.— „

The'a

antiarthritica si antirheumatica alui

WILHELM

curatitóre de sange spre a se folosi in ori-care anotempu cá singurulu midilocu curatitoriu de sange cu resultate sigure.

Cu concessiunea cancel. c. r. de curte datu prin decisiune Vien'a, 7. dec. 1858.

Probata definitivu. Effecte exell. Resultatulu eminentu.

Prin p. in. patenta a M. Sale c. r. assecurata contra falsificării. Vien'a, 28 martie 1871.

The'a acést'a curatia organismulu intregu, strabate pàrtile intregului corpu si folosindu-o cá beutura departéza dintr'insulu tóte materiile stricacióse, cate se voru fi adunatu, cum nu face nici o medicina; si effectulu siguru este durabilu.

Vindecarea perfecta a arthritei, reumatismului, ból'a englezésca, si a altoru bóle invechite incurabili, ale raneloru, cari puroiéza ne 'ncetatu, ale bóleloru genitali si bubeloru, ale sgrabuntieloru pe trupu si in façia, ale peteloru, bubeloru siphilitice.

The'a acést'a au produsu **resultate fórte favorabili** mai alesu in inflaturi de ficatu si de splina, cum si in greutàti hemoroidali, in doreri de nervi, de muschi de incheiaturi, de udu, polutiuni, impotentie, scurgeri la femei etc.

Suferintie cum sunt bólele scrofulóse, inflatur'a ghinduriloru se vindeca iute si perfectu, la aceia, cari beau The'a necurmatu, fiindu ca ea este unu midilocu domulu dissolvatoriu si promovatoriu de urina.

Resultate admirabili sigure.

Dlui Francisc u Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a.

Wocheiner Feistritz (in Carniolia), 1 oct. 1872.

On. Dle! Mai am érasi trebuintia de vreo trei pachete din the'a dtale curatitóre de sange, pentru ca dupa-ce am cumperatu de la dta de 2 ori si am folositu acestu midilocu exellentu „the'a antiarthritica si antirheumatica a lui Wilhelm curatitóre de sanga" m'am convinsu de ajunsu de minunatulu ei effectu. Te rogu se'mi tramiti the'a curatitóre de sange cu receperea plàtii prin posta.

Cu totu respectulu

Ioanu Jerala, capelanu.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a.

Tuschkau langa Pilsen, 1 oct. 1872.

De asiu fi cunoscutu mai nainte poterea vindecatóre „a theei dtale antiarthritice, antirheumatice, curatitóre de sange" asiu fi scapatu de multu de o bóla vechia si asiu fi si mai bogatu cu o suma considerabila cheltuita fora scopu pentru restaurarea sanetàtii mele. Pan' acum am trasu acestu midilocu nepretiuitu de la Praga din depoulu dtale, astadi me adresezu d'a dreptulu catra dta si Te rogu a'mi tramite cu intórcerea postei 12 pachete pe langa receptiunea plàtii. Cu totu respectulu

Josef Dilzl.

Dlui Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a.

Gutenstein, 1 oct. 1872.

Se 'mi mai tramiti catu mai curendu 2 pachete „thea antiarthritica, antirheumatica, curatitóre de sange a lui Wilhelm" precum mi-ai mai tramisu prin posta. Eu vediu, ca fora the'a dtale nu mai pociu existe. Cu tóta stim'a

Florian Haselsteiner,
Nr. 43 in Klosterthal.

Preste puçinu va urmá continuarea epistoleloru de recunoscintia, fiindu preste potintia a le publicá dintr'odata pe tóte.

Se ve feriti de falsificari si insielatiuni.

On. publicu la cumperare se binevoiésca a reflecta exactu la marc'a si firm'a mea tiparite pe din afora pe pachetu, pentru cá se nu fia insielatu prin falsificàri.

Adeverata thea antiarthritica, antirheumatica curatitóre a lui Wilhelm, se póte trage numai din prim'a fabricatiune internationala antiarthritica, antirheumatica curatitóre de sange in Neunkirchen langa Vien'a, séu din depositele mele publicate prin diarie.

Unu pachetu, impartitu in 8 dose, preparatu conformu instructiunei date de medicu dimpreuna cu informatiunea despre folosire in diverse limbi consta 1 fl., pentru timbru si pachetare separatu 10 cr.

Pentru comoditatea o. p. adeverat'a thea antiarthritica, antirheumatica, curatitóre de sange a lui Wilhelm se mai afla in:

Sabiiu la **Frid. Thallmayer,** comerciante.
Abrud: F. Tones & Comp.
Bistritia: Fridricu Kelp, Tergovits & Zintz, Dietrich & Fleischer.
Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu.
Orastia: Carol Reckert, apotecariu.
Alba-Julia: Iuliu Fróhlich, apotecariu.
Clusiu: Ad. Valentini, apotecariu.
Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu.
Lechinti'a: Friedr. Scheint, apotecariu.
Feldiór'a (langa Brasiovu): Friedr. Folberth, apotecariu.
Ili'a, C. Hoffinger, apotecariu.
Osiorheiu: Max Bucher.
Sabesiu, I. C. Reinhard, apotecariu.
Bai'a mare: I. Horacsek, apotecariu.
Aiudu: August Binder, apotecariu.
Miercuria: Chr. Fr. Schimmert, apotecariu.
Romanu (Moldova): Josef Dannffy, apotecariu.
Sedisiór'a: Iosef B. Teutsch, comerciante.
Reghinulu s.: S. & I. Leonhardt.
Huniadór'a: Fried. Acker, apotecariu.
Rosi'a: Ludw. Moldovan, apotecariu.
Ocn'a (l. Sabiiu): Joh. v. Cronberg, apotecariu.

(23) 6

Editoru si redactoru respons. **G. Baritiu** in Sibiiu.

Tipariulu lui **W. Krafft** in Sibiiu.